

Per Hvamstad

Holøyen skole

– fra skolestue til vevstue

*Holøyen skole, fotografert av Kr. Langsjøvoll. Foran skolen Melvin Lillestu fra Unset.
Repro: Nordøsterdalsmuseet 29933.*

Det er viktig for gamle hus og bli brukt, slik også med gamle Holøyen skole, som de siste 40 åra har blitt brukt som vevstue for aktive vevkjerringer i Kåsa og Holøyen. Slik har skolehuset fått et nytt liv etter at siste skoleklassa forlot huset i 1955. Huset er tatt vare på, vedlikeholdt og fylt en viktig funksjon, videreføre og utvikle vevtradisjoner og et viktig sosialt møtested.

Etter som kommunene utviklet seg og begynte å løse flere og flere oppgaver for innbyggerne, ble skole og skolegang en viktig sak. I 1860 kom den nye loven om "Almueskolevæsenet paa Landet" som bl a bestemte at det skulle bygges skolehus, slik at omgangsskolen ble erstattet med et fast skolested. Loven førte til en stor byggeaktivitet og vi finner mange skolehus fra denne tida.

Noen er fremdeles godt bevart, men mange er ombygd eller revet. Øversjødalen var tidlig ute med fast skolelokale, allerede i 1858 ble det kjøpt ei gammel stue fra Søndre Joten i Sømådalen. Den står fremdeles, brukt som hytte. Skolen i Holøyen ble bygd 1865-66 og innviet på siste dag i desember 1866. Det ble gitt grunn til skolen fra Søndre Holøyen

Kretsgrensene ble først bestemt i 1888, så i lengre tid søkte elevene skole der læreren til en hver tid oppholdt seg. Etter kretsgrensene ble vedtatt soknet Kåsa, Holøyen og Sønør til Holøyen skole. Holøyen skole fungerte i 90 år. I 1955 var sentralskolen i Øversjødalen ferdig og elevene flyttet dit.

Skolen i Holøyen var et nybygg og fikk en svært vanlig form. Inngang til skolestua gjennom en gang, som går over halve husets bredde, skolerommet dekker huset bredde, med vinduer på sør og østvegg, på vestveggen. Et lite lærerom på størrelse med gangen. I nordenden er det skåle. Det var fint byggearbeid, forseggjort utvendig panel, vindus- og dørromramming, med to fløye dør, torvtak og spesielle takryttere. Skolerommet er panelt og malt i lyse blågrå farge med sjablonger. Rommet har kvolv, bueformet tak som følger takåsene. Det gjør rommet større og mer luftig enn om det skulle hatt flat himling. Pultene ble snekret lokalt, særlig kateteret var forseggjort, utformet mer som en talerstol, som moten var den gang.

Etter at skolen ble nedlagt ble huset i 1965 ble tatt i bruk som vevstue med Jenny Moen Sønør som drivkraft. Den vesle skolestue ga plass til mange vevstoler, fast arrangement i forbindelse med olsok på Tolga, utstilling, salg, servering og samtaler. Ny bruk av huset førte også til behov for noe vedlikehold Både Tolga kommune og Hedmark fylkeskommune har gitt bidrag til vedlikeholdsarbeid

Holøyen skole er en av de best bevarte skolehus i sitt slag i Nord-Østerdalen og klart bevaringsverdig. Det har skjedd få forandringer, utvendig og innvendig, det gamle skoleinteriøret er bevart. Nordøsterdalsmuseet har foreslått at skolen skal fredes. Nord-Østerdalen har flere gardstun og enkelthus knyttet til gardsbruk, som er fredet men ingen offentlige bygninger. Skolen har alltid vært en sentral institusjon i lokalmiljøet, derfor er det god grunn til å sikre noen typiske skolehus. Slike hus viser et samvirke mellom sentrale og kommunale vedtak og lokal arbeidsinnsats.

Les mer i *Skolehistorie for Tolga*, utgitt av Tolga skolestyre, 1991

Per Hvamstad
2560 Alvdal